

В. Мойсова-Чепишевска (Скопје, Република Северна Македонија)

«Неповиновение» Анте – партитура к «Голубой поэме» Анте Поповски

Аннотација: В данной статье анализируются два поэтических сборника Анте Поповского, опубликованных с интервалом в двадцать лет: «Непокорность» (1964) – шестьдесят лет назад, «Голубая поэма» (1984) – сорок. В них, как было отмечено многими исследователями, отразились важные для лирики поэта черты, связанные с вопросом национальной идентичности, чувством единства личности и народа.

Ключевые слова: македонский поэтический канон, поэма-клятва, мистифицированный образ Македонии

В. Мойсова-Чепишевска (Скопје, РС Македонија)

Антевиот «Непокор» партитура за Антевата «Сина песна»¹

Апстракт: Заемната рецепција меѓу личниот и колективниот идентитет во поезијата на Анте Поповски ја истакнувале повеќе книжевни проучувачи и на Антевото дело и на современата македонска поезија, а во тој контекст и на местото на Поповски во македонскиот поетски канон. «...постои една помалку мистифици-

¹ Овој труд е проширена верзија од речта на Весна Мойсова-Чепишевска по повод одбележувањето на 60 години од збирката «Непокор» и 40 години од збирката «Сина песна» од Анте Поповски, прочитана на настанот «Антево перо 2024». Настанот се одржа по седми пат како дел од Меѓународната поетско-културна манифестација «Анте Поповски – Антево Перо». Имено, секоја година почнувајќи од 2018 година, тричлена Жири-комисијата одлучува за наградата «Антево перо» која се доделува за необјавена стихозбирка. Наградата се состои во непрофитно објавување на поетскиот ракопис, со назнака на името на наградата на корицата од книгата и со отстапување на комплетниот тираж (300 примероци) на авторот. Оваа година Жири-комисијата во состав: проф. д-р Весна Мойсова-Чепишевска (претседател), д-р Атина Цветаноска и Жорж Поповски (членови) имаше навистина тешка задача да направи селекција на поетските писма кои со своите квалитети и одличен израз се издвоија. На самиот конкурс пристигнаа 75 стихозбирки, со најразлична трендовска и жанровска разноликост, од кои во потесен избор за наградата влегоа седум стихозбирки: «Ми се чини дека некаде слушнав дете» на Тони Попов, «Собрани остатоци од светот» на Пепи Стамков, «Сивка: геометрија на болката» на Ирена Бабамова Стојчева, «Музеј на заборавот» на Сашо Димоски «Царски рез на небото» на Даниела Андоновска Трајковска, книгата «Анатомија на скриена болка» доставена под шифрата «Суштина» и поетскиот ракопис «Каде што се раѓаат сенките» на Агрон Усеини. По темелно разгледување на вредностите на секоја од овие седум стихозбирки и по завршните дискусии на членовите, Комисијата едногласно донесе одлука наградата «Антево Перо» за 2024 година да ѝ припадне на стихозбирката «Музеј на заборавот» од Сашо Димоски. Инаку, «Поетскиот музеј на Димоски, кој е вечен дом на личниот, интимен заборав», како што стои во образложението на Комисијата, «е богатство на мигновеноста, на времето минато, сегашно и идно, на времето кое постои и не постои, на љубовта во најесенцијалната суштественост во која се родени, се раѓаат и ќе се родат безброј микрокосмоси (вклучително и сите форми на љубовта за татковината, за татковиот збор и ковчег, за клучот и катенцот, за мајчиниот јазик и болка, како далечно ехо на поетската слика на големиот Анте Поповски), микрокосмоси и љубови од кои е составен човекот» (означено од Весна Мойсова-Чепишевска).

рана слика на Македонија», вели Катица Кулавкова, «во којашто се пресликуваат одредени мисловни и чувствени predispozicii на Анте: да воспева трогателно, псалмично, возвишено и елиптично, да прави од песната завет, свечена заклетва». Како во «Непокор». Како и во «Сина песна». За Ала Шешкен, «Анте Поповски (како и Блаже Конески) има исклучителна верба во можностите на македонскиот јазик и неговото неисцрпно лексичко и изразно богатство». «Во делата и есеите, на двајцата врвни македонски поети, се реализира задачата, формулирана уште од Крсте Мисирков во книгата “За македонските работи”, каде што пишува дека е долг на интелегенцијата да се избори за официјалното признавање на својот народ и да ги заштити неговите интереси». Овој труд се занима со исчитување на две негови збирки по повод одбележувањето на 60 години од збирката «Непокор» (1964) и 40 години од збирката «Сина песна» (1984).

Клучни зборови: македонски поетски канон, песна завет, мистифицирана слика на Македонија

V. Mojsova Chepishevska (Skopje, RN Macedonia)

Ante’s “Disobedience” a Score for Ante’s “Blue Poem”

Abstract: The mutual reception between the personal and collective identity in Ante Popovski’s poetry, has been emphasized by many literary scholars of Ante’s work and contemporary Macedonian poetry, and in that context in the place of Popovski in the Macedonian poetic canon. “...There is a less mystified image of Macedonia”, says Katica Kulavkova, “in which certain mental and emotional predispositions of Ante are mirrored: to sing movingly, psalmically, sublimely and elliptically, to make the song / poem a vow, solemn oath”. Like in “Disobedience” (“Непокор”, 1964). Like in “Blue poem” (“Сина песна”, 1984). For Ala Sesken, “Ante Popovski (like Blaze Koneski) has an exceptional faith in the possibilities of the Macedonian language and its inexhaustible lexical and expressive treasure”. “In the works and essays, of both Macedonian top poets, a task is realized, already formulated by Krste Misirkov in the book ‘On Macedonian Matters’ (‘За македонските работи’, 1903), where it’s written that it’s the intelligence duty to fight for the official recognition of its people and protect their interests”. This paper deals with reading two of his collections on the occasion of the 60th anniversary of the collection “Disobedience” (1964) and 40 years of the collection “Blue poem” (1984).

Key words: Macedonian poetic canon, poem vow, mystified image of Macedonia

Во оваа 2024, која е веќе на самиот крај, изминуваат точно 60 години од Антевиот «Непокор» (1964) и 40 години од Антевата «Сина песна» (1984)¹. А неговиот непокор што од поетски слики се трансформира во светол пример на македонскиот непокор во поетската реч може да се чита како партитурата за неговата сина песна.

Заемната рецепција меѓу личниот и колективниот идентитет во поезијата на Анте Поповски ја истакнувале повеќе книжевни проучувачи и на Антевото дело и на современата македонска поезија, а во тој контекст и на местото на Поповски

¹ Анте Поповски (Лазарополе, 3 јуни 1931 – Скопје, 1 октомври 2003) е македонски поет, есеист, препејувач, публицист и политичар. Како еден од најистакнатите македонски поети од втората генерација се смета и за великан на македонската книжевност и култура.

во македонскиот поетски канон. «...постои една помалку **мистифицирана слика на Македонија**», вели Катица Ќулавкова, «во којашто се пресликуваат одредени мисловни и чувствени предиспозиции на Анте: да воспева трогателно, псалмично, возвишено и елиптично, да прави од песната **завет, свечена заклетва**» ([Ќулавкова 2022: 7], означено од Весна Мојсова-Чепишевска). Како во стихозбирката «Непокор». Како и во збирката «Сина песна».

«Неговата песна го предизвикува времето, го обележува просторот, ја освојува душата», пишува Ќулавкова во текстот посветен на Антевите «Две тишини» (2003) од Зборникот на трудови од Меѓународниот научен симпозиум «Антево дело» (2022: 7). А тој простор е оној таму «долу по рекана» зашто **Вардар е исто што и самата Македонија**, зашто Вардар како да ги пуштил своите водени корени низ цела Македонија. Тој простор е онаа «проста земја од дволичен камен и сонце», «проста земја од пајажина и води». А времето е она што е омеѓено од «црно црнеење», но и она време што ги научи: «ружите црвенилото свое на земјата моја да ѝ го даруваат / Со знамиња небото да си го покрие», како што пее Анте Поповски.

А сета филозофија на Антевиот непокор како да е стилизиран во овој стих:

У бога само три работи бидувале – раѓај, немај и немеј.

«Просторот и времето се празни без Македонија сфатена како духовно битие и цивилизациска парадигма», како што поентира Ќулавкова [Ќулавкова 2022: 7]. Всушност, «поезијата на Анте Поповски е заштитена зона за Македонија, апологија на Македонија, сфатена како показател за христијанизацијата на Европа, за еклезиастичката употреба на Писмото (латиницата, глаголицата, кирилицата, алфабетот), па и за сакрализацијата на Азбуката (Глаголицата). Таквата Македонија е симбол на европската културна историја, колку и да се брише од нејзината официјална текстура» ([Ќулавкова 2022: 8], означено од Весна Мојсова-Чепишевска).

* * *

За Ала Шешкен, «Анте Поповски (како и Блаже Конески) има исклучителна верба во можностите на македонскиот јазик и неговото неисцрпно лексичко и изразно богатство» [Шешкен 2022: 134].

«Во делата и есеите, на двајцата врвни македонски поети, се реализира задачата, формулирана уште од Крсте Мисирков во книгата “За македонските работи”, каде што пишува дека е долг на интелегенцијата да се избори за официјалното признавање на својот народ и да ги заштити неговите интереси». Шешкен всушност се повикува на Мисирковиот став дека: «Милоста кон народниот јазик е наш долг и наше право», право кој тој го квалификува како «свето право». Притоа истакнува и дека: «Народот кој го изгубил својот јазик личи на изгубен човек» [Мисирков 1974: 172–173]. А Анте Поповски скоро со истите зборови како и оние на Блаже Конески, тврди дека «нам единствената татковина ќе ни биде јазикот. Тој ќе нè обединува, низ него ќе шетаме, низ него ќе проповедаме, низ него ќе откриваме нови светови, јазикот значи, ни е нам таа татковина» (цитирано според [Шешкен 2022: 14]).

Затоа и својот поетски «Непокор», тој од 1964 (зашто непокорот како инспирација е низ целата негова поетика), го гради низ три пеења, посветени на мајката, татковината, реката (на Македонија во првото пеење), на таткото, на борецот и револуционерот, на учителот и мислителот (на Гоце Делчев во второто и на Крсте Мисирков во третото пеење). Трите пеења како да се надоврзуваат на Прличевото

од «Сердарот» или на Жинзифовото од «Крвава кошула». Трите пеења израснаа во свето тројство пред кое Поповски стои исправен и пред кое Анте глаголи. Така како што глаголеше и неговиот претходник, Константин Миладинов. А Вардар колку што е метонимиската слика на Македонија, толку прераснува и во симбол на оној јазик кој ни го открива непокорот, оној јазик на кој се пее сината песна. Антевата песна во која со творечки непокор релацијата поет-песна се смета за светост, токму тие тријади мајка-татковина-река и татко-борец-револуционер се постојано во просторот меѓу стиховите. И тогаш кога при првото читање не ги забележуваме. Затоа што Македонија е во сето творештво на Анте, исто онолку колку што може да се рече дека и сето творештво на Анте е Македонија. Но со поетичка димензионираност којашто и самата Македонија, преку Антевиот стих ја воздигнува од топос со историја да стане посебно место на поетската карта на светот и на нејзината естетска вертикала.

* * *

Кога Венко Андоновски вели дека Анте Поповски не е само модернист туку и постмодернист, притоа истакнувајќи го интертекстот како алтка со која Анте разговара со многу свои претходници, тогаш тој интертекст во Антевото писмо тој го поврзува со «есенцијалното» својство на меморијата на писмото, а не со неговото припадништво кон еден определен хронолошки отсечок од развитокот на македонската поетска школа или припадност кон една генерација. «...поезијата на Анте е голема, таа е светска поезија, затоа што е една голема Книга на сеќавањето за сè што постои, за полнотијата на битието, за сето битие...» [Андоновски 2022: 19–20]. Зашто «едно литературно дело “помни” не само преку она што го кажува, (...) туку и преку својата семиотичка супстанција, преку она како кажува...» [Андоновски 2022: 20].

Величието или ракописноста на една поезија (како што истакнува Андоновски), каква што е таа на Анте «се состои во чувањето на “генетската меморија” на книжевноста». А меморијата на Великата Книжевност е секогаш митска, понтира Андоновски [Андоновски 2022: 20]. Митска е и Антевата «Сина песна». Впрочем таа се занимава со самата песна поточно со релацијата поет – песна. А таа воспоставената релација на ниво на самата песна, врши дополнителна поетизација на поетскиот чин, па на тој начин и Анте Поповски станува заговорник на артизмот кој подразбира еманципација на уметноста, заштитен знак на нејзината автономност. И затоа за него поетите се јагленари. И ако за Шопов зборот излегува од утробата на земјата, од јагленот, тогаш за Поповски гласот, зборот скоро секогаш доаѓа од карпите, од каменот. А во «книгата врзана со синцири», од која сè се ослободува и одлетува како сина песна, останува само «зборот окован». Имено и Поповски, како и Конески, како и Блок, се залага за своевидна хармонија на творечката и техничката страна во процесот на создавањето или откривањето на песната, или како што вели Конески: «песната повеќе се открива отколку што се пишува, а поетот е медиум кој само ја пренесува песната од некој праоблик на постоење». Оваа девиза станува свезда-водилка и за Поповски.

* * *

«Огромната книжевна култура на Поповски му овозможила поезијата да ја постави врз еден многуслоен палимпсест кој кога ќе се загребе, под него насираат пластови на историјата, митологијата, религијата, традицијата, зачинети со силна

емоција и длабока мисла. Испливуваат запретани тајни во разни знаци, букви – буквите и кога се ослободени од зборовите споделуваат значење, писма, записи, знаци запишани врз камење, дабје, потоа траги во земјата, та дури и траги што босите ги оставиле низ историјата» [Црвенковска 2022: 48].

Затоа и «Сина песна» се отвора со «Глаголица» испеана и како молитва и како ода и тоа токму на облата глаголица, првото словенско писмо. Облоста на тоа прво писмо е доминантна поетска слика во неговата песна преку симболите на сонцето и јаболкото (бои вткаени и во денешното државно знаме), и тоа развиени како сосема спуштено сонце и овенато јаболко заборавено на полица (и двете обоени во темно црвеното / руменото и пурпурното што алудира на заоѓањето, умирањето, заборавањето). Самиот поет е во блискост со осамениот монах во пештера, самиот поет не пее, туку едноствено глаголи исто онака како што глаголеле и неговите претци и тоа некоја црна глаголица. Како што глаголи и со Петре М. Андреевски (очи в очи во песната «Пиреј») и со Блаже Конески (преку песната «Мајсторот и мостот» која може да се чита како далечно ехо на Блажевата поема «Мостот»).

Но оваа канонска поетска книга се отвора со оваа анологиска песна и затоа што глаголењето, глаголицата и приврзаноста за/кон средновековието како времепростор се присутни зад поетскиот текст во голем дел од Антево творештво...

Во императивните поетски слики од првото пеење на Поповски, во оние слики кога вели: стиснете, навалете се, симнете се, легнете, нè вовлекува, нас читателите, во филозофијата на македонското истрајување. Колку што може ова да се чита само како еден мини портрет или како еден величествен пејзаж на Македонија (преку тревките, каменот, реките, ноќта) развиен низ градација, толку од секоја поетска слика блика и една длабока филозофија на самото македонско опстојување низ призмата на непокорот.

Зашто возбудува кога сфаќате дека таа опстојува и во исцедениот сок на тревките. Зашто боли кога ќе се прочита дека ако се навалиме/те на каменот, името ќе ѝ го чуеме/те (исто онака како што сè уште му го слушаме срцето на Наум кога ќе го положиме увото на неговиот гроб во Св. Наум), особено сега кога тоа име, Македонија, очигледно ќе остане само во поезијата, а и тоа дека само преку поезијата и ќе опстане. И зашто растреперува помислата дека таа ќе ве надои и ќе ве успокои, но и упокои со љубов. И растреперени продолжуваме да ги читаме и доживуваме поетските слики врзани со Антевото детство, со растреперената мајка, со двете стебла благуни, со орото во дворот, и посебно поетските слики од песните «На излегување од Солун» и «Солун. Покрај Беаз-Куле» кои ги доживуваме за вистинска заштитена зона за Македонија.

Затоа, има уште многу што да се чита и исчита и од «Непокор» и од «Сина песна».

ЛИТЕРАТУРА

Андоновски В. Ракопис што се сеќава на светлината // Зборник на трудови: Меѓународен научен симпозиум АНТЕВО ДЕЛЮ, Лазарополе, 25 септември 2021 година. Скопје: Каламус, 2022. С. 17–31.

Мојсова-Чепишевска В. Анте Поповски вдомен во учебникот Везилка // Зборник на трудови: Меѓународен научен симпозиум АНТЕВО ДЕЛЮ, Лазарополе, 25 септември 2021 година. Скопје: Каламус, 2022. С. 51–55.

Поповски А. Непокор. Скопје, 1964. 61 с.

Поповски А. Сина песна. Скопје, 1984. 65 с.

Ќулавкова К. AD PATRES, AD PATRES: За татковинскиот видеокруг во поезијата на Анте Поповски“. Зборник на трудови: Меѓународен научен симпозиум АНТЕВО ДЕЛО, Лазарополе, 25 септември 2021 година. Скопје: Каламус, 2022. С. 7–11.

Црвенковска Е. Читачот на тајни знаци Анте Поповски // Зборник на трудови: Меѓународен научен симпозиум АНТЕВО ДЕЛО, Лазарополе, 25 септември 2021 година. Скопје: Каламус, 2022. С. 43–49.

Шешкен А. Анте Поповски и Блаже Конески за македонскиот збор // Зборник на трудови: Меѓународен научен симпозиум АНТЕВО ДЕЛО, Лазарополе, 25 септември 2021 година. Скопје: Каламус, 2022. С. 13–15.

Сведения об авторе:

Весна Мојсова-Чепишевска,
доктор по филолошки науки
Редовен професор
Филолошки факултет «Блаже Конески»
Универзитет «Св. Кирил и Методиј»
во Скопје

Vesna Mojsova Chepishavska,
Doctor of Philology
Professor
«Blaze Koneski» Faculty of Philology
«Ss. Cyril and Methodius» University in Skopje

Весна Мойсова-Чепишевска,
доктор филологии
професор
филологически факултет «Блаже Конески»
Универзитет св. Кирила и Мефодия
в Скопје
vesnamojsova@hotmail.com